

accipere à potentiore adversariò. De voce ארר vide *Psal. XLI, 2.* Non autem exclusive hæc sumi debent, ac si nemo nisi *pauper* judicari jubeatur, sed illæ imprimis producuntur personæ, quibus communiter judicis officium denegari solet, ob causas modò nominatas.

ויתום & *pupillum*:) qui scil. ob suam tum imperitiam, tum patronorum defectum, suis plerumque defraudari solet juribus, bonis aut hereditate; proindeque in miserrimò versatur statu, omnium obnoxius injuriis, *Tbren. V, 3. Hof. XIV, 3.* Confer *Psal. X, 14.* ubi Deus eorum dicitur adiutor, & *vers. 18.* vindex: *Psal. LXVIII, 6.* pater: qui *Psal. CXLVI, 9.* statuminat eos; eorumque agit causam, *Deut. X, 18. Prov. XXIII, 11.* Huc loci paralleli de pupillorum in judiciis cura, *Jes. I, 17. 23. Jer. V, 28. Job. XXIX, 12. xxxi, 17. 18. 21.* quibus in locis injungitur judicibus, ut pupillis honestos atque integros constituent tutores, tutorum inspiciant administrationem, injustam defraudationem, vel negligentiam puniant, restitutionem bonorum procurent, aut alioquin de honesta educatione prospiciant. vide *Sirach. IV, 10. 11.* esto pupillis misericors, ut pater &c.

עני *egenum*:) qui inique scil. affligitur, doletque ob ademptas, vel facultates, vel læsam famam, &c. confer de hac voce *Psal. XL, 18. & Job. VI, 8.*

ורש & *pauperem*:) qui talis scil. factus est non injuriâ temporum, sed hominum, qui vel vi, vel fraude ac technis, ejusdem bona occuparunt, debita aut deposita reddere nolunt, &c.

צדיק *justificate* vel *justum pronunciate*:) si videlicet talis etiam fuerit. hæc namque conditio diserte habetur *Exod. XXIII, 3.* pauperem non honorabis in causâ sua. & *Lev. XIX, 15.* non facies iniquitatem in judicio, non suscipies faciem pauperis, neque honorabis faciem magni; in justitia judicabis proximum tuum. Huc illud *Prov. XXIX, 7:* cognoscit justus causam pauperum; impius non intelligit scientiam: &c. xxxi, 9. aperi os tuum, judica justitiam & judicium pauperis & egeni. Confer *Deut. XXV, 1. & Jerem. XXII, 3.* Patet hinc usus verbi צדיק *justificavit*, forensis quippe, quod non est justitiæ habitum alicui infundere, sed *justum* atque *ab accusationibus liberum aliquem pronunciare*; uti in loco de *Justif.* prolixius id ostendi solet.

EXPLICATIO VERSUS IV.

פלטו *eripite*:) ex potentiorum videlicet adversariorum manu iniquâ, ceu sequitur, ne vel diutius bonis suis carere, vel concussionibus aliorum aut exactionibus violentis ulterius expositus esse cogatur. *Exemptio* hæc præstari debet non tantum implorantibus, sed ex officio etiam iis, qui vel non possunt, vel certas ob causas non volunt judicis officium efflagitare. vide *Prov. XXIV, 11.*

כי *è manu*:) h. e. potestate: non enim propriè *manu* hic accipitur pro notissimò illo corporis nostri membrò, sed meton. pro *potestate*, quæ manu exerceri solet, ut *Gen. XXXI, 29. Deut. XXXII, 36. Prov. III, 27.* &c.

EXPLICATIO VERSUS V.

ידעו *non cognoverunt*:) sc. cognoscenda

ea, quæ suarum sunt partium, nesciunt, & quidem non raro ignorantia affectatâ, tum juratum causæ secundum leges aut jura examinanda circumstantias vel conditionem, adeoque sunt rudes, ignavi, temerarii, &c. Defectus accusativi indefinitam facit orationem: *non sciunt scilic. quicquam, uti supplet Pise. Pagn. nihil norunt.* Vel subintelligi potest nomen verbale ידעו (*scientiam*) *non norunt.* Camp. *nihil facti sunt admonitionibus his sapientiores.* Luth. refert ad antecedentem correctionem totam; aber sie lassen ihnen nicht sagen / q. d. non scire vel attendere volunt ea, quæ dicuntur ipsis prius; aber sie wissens nicht und merckens nicht. Confer *Jer. X, 21.* ut bruta animalia facti sunt pastores, & Dominum non requisiverunt, propterea non ידעו *intellexerunt*, & omnis pascua ipsorum dispersa est: *Mich. III, 1.* nonne vestrum erat scire judicium?

ידעו *intelligunt*:) videlicet causas dijudicandas: ad has enim discriminis causâ potest referri verbum præsens, sicut præcedens ידעו ad scientiam juris: ita *Muis. Chaldaus* supplet: *legem.* Lutherus tamen ad idem objectum utrumque referens reddit: sic adytens nicht / i. e. secure cuncta contemnunt.

בחסכה *in caligine*:) videlicet ignorantia & errorum omnis generis, ubi similes sunt hominibus, in tenebricosâ ignotâque domò hinc illinc errantibus, palpantibus, impingentibus, labentibus; item nigrum ab albò, verum à falsò, æquum ab iniquò, rectum à pravò non discernentibus, &c. ita namque indocti quoque iudices sententias ferunt, incertâ semper mente ambigentes, num punctum feriant, an aberrant, &c. De hujusmodi mentis caligine confer *Jes. IX, 2. LX, 2.* tenebræ operiunt terram, & caligo populos: & *Cob. II, 14.* oculi sapientis sunt in capite ejus, itultus autem in tenebris ambulat. Huc illud *Job. I, 6, 11, 12.* si in tenebris incedimus mentimur &c. item via tenebrarum, *Prov. II, 13.* Sic in tenebris palpare, *Job. XII, 25. conf. c. V, 14. XXXVII, 19. Job. VIII, 12. XII, 35.* Atque in tenebris ambulat etiam falcinatus per mûnera, quippe quæ oculos mentis obfuscant, inque varios præcipitant errores: ita avarus, vindictæ cupidus, caterique hujus fursuris suas subinde patiuntur fuligines. Alias etiam *Ambulare in caligine* est, calamitatibus circumfundi ac terri ingentibus, ut *Proverb. IV, 19. Jes. LIX, 9. & Job. XXIX, 3.* Ita etiam חשכה cum terrore & angustia conjungitur *Gen. XV, 12. Jos. VIII, 23.*

יהלכו *ambulant*:) scil. continuo ac indefinenter. vide *Psal. LXXVII, 18.*

יטו *commoventur fundamenta terra*:) i. e. periculosissimæ ac horrendæ accidunt mutationes in republica, statuque tum ecclesiastico, tum œconomico, haut aliter atque in domò vel palatiò, cujus tota moles ruinam minatur, ubi *fundamenta* per terræ motum aliamve causam concutiuntur, aut subsidunt. Ita igitur, ob magistratus injustitiam officique desertionem, ruinam minatur respublica universa, omnisque humana conversatio vel ordines, vacillantibus statutis aut legibus fundamentalibus, quibus aliàs respublica inniti solet. Hinc *Jes. XXIV, 18.* fundamenta terræ dicuntur concuti, quando Deus gravissimam fumit ultionem; sic